

YONCA KEREMOĞLU

Unutulmuyor ne tuhaf...

Tophane'deki BAP İstanbul'da ilk kişisel sergisini geçen haftalarda açan Eda Soylu, son altı yılda içinde biriken ruh halini, deneyimleri ve rastlantıları da yanına alarak ilginç bir sergiye dönüştürdü. Soylu için serginin karakteri, izleyiciyle arasında oluşmasını hedeflediği empatiye dayanıyor

Unutulmuyor ne tuhaf dünya işleri / *Seninle bir döşekte sevişirken bile. / Düşünüyorum hüznü genç anneleri / Çarşıda, pazarda ellerinde file.* (*)“Unutulmuyor, ne tuhaf!”, Eda’nın, altı yıldır ziyaret ettiği, deneyimlediği ve rastladıklarından biriktirerek çıkardığı ruh hali. Kendisi, bu süreç içinde oluşturduğu işler; ziyaret ettiği yerlerden, tanık olduklarından, aklında kalan şiirlerden izlerle yine kendi dünyasına bir bakış sundu. 31 Ekim’de Berlin Art Projects (BAP) İstanbul’da sona eren sergi Eda’nın, sanatçı Doris

Salcedo’nun “Sanatta sessizlik, kendi başına bir dil zaten,” şeklindeki görüşünden yola çıkarak, uzaktan sessiz duran, yakınına yaklaştığınızda tanıdık duygular uyandıran ilk solo sergisi oldu. Etkinlik, yumuşak ve yalın bir dille konuşan, ezilme, bastırılma konularında kabalık-zerafet tezatlığından ince izler bulunduran, satır aralarını okuyarak gezmeniz gereken bir sergi biçiminde, akılda kaldı.

Yonca Keremoğlu: Eda, tüm bu işler nasıl ve ne şekilde bir araya getirildi?
Eda Soylu: ‘Unutulmuyor, ne tuhaf!’

klasik anlamda bir solo sergi olmaktan çok, bir ruh halini temsil ediyor. Sergideki işlerimi konsept konsept ayırmak ya da kronolojik bir kalıpta sergilemekten ziyade, insanlarda bir duygu, empati uyandırmaya yönelik çalışma biçimimi yansıttım. 2009’dan beri üzerinde çalıştığım kavramlar direk ezilenler ve bastırılanlar ile alakalı. Ezilmenin yarattığı fiziksellik ve bastırılmanın yarattığı sessizlik, iki kavram ayrı eylemler ve yarattıkları reaksiyonlar da farklı. Bu iki eylemin arasındaki ses farkını anlamaya çalışıyorum, ne zaman ezilen bir

insan ezen birine dönüşüyor, bu eşik nerede değişiyor? Ezen, ezilen, baskıcı, bastırılan kavramları benim üzerinde çalıştığım başlıca kavramlar. Bunu da anlatabilmek için elimdeki materyaller ile bir yol izlemeye uğraşıyorum. Hangi materyal, hangi şekilde, hangi teknikle en doğru şekilde aktarılır, bunu arıyorum. Hâlâ da arıyorum... İşleri serilere ayırsam da, özünde birbiri tamamlayan bir bütünün parçaları. Temalar hep aynı; ölüm yaşam, bastırılan, ezilen. Ana olarak iki seriden oluşuyor. Biri *Kuş evi* serisi, diğeri de *Evin Yüzü Burkuldu*. *Kuş*

2

3

1'Ve evin yüzü burkuldu' serisinden
Fotoğraf: Yonca Keremoglu
2 've evin yüzü burkuldu' serisinden.
Fotoğraf: Kayahan Kaygusuz
3 'I feared' serisinden. Fotoğraf: Yonca Keremoglu
4 've evin yüzü burkuldu' serisinden
Fotoğraf: Kayahan Kaygusuz

"Ezilmenin yarattığı fiziksellik ve bastırılmanın yarattığı sessizlik, iki kavram ayrı eylemler ve yarattıkları reaksiyonlar da farklı. Bu iki eylemin arasındaki ses farkını anlamaya çalışıyorum, ne zaman ezilen bir insan ezen birine dönüşüyor, bu eşik nerede değişiyor? Ezen, ezilen, baskıcı, bastırılan kavramları benim üzerinde çalıştığım başlıca kavramlar. Bunu da anlatabilmek için elimdeki materyaller ile bir yol izlemeye uğraşıyorum. Hangi materyal, hangi şekilde, hangi teknikle en doğru şekilde aktarılır, bunu arıyorum. Hâlâ da arıyorum..."

evi serisine 2011'de başladım, o sene "İstanbul'un Yüz Kuş Evi" adlı kitabı okumuştum. Kitapta canlıya saygının ifadesi başlığı altında padişahlarımızın zamanında mimarlarına nasıl her yapıya –medreseye, kütüphaneye, camiye ve türbeye kuş evi yapmalarını emrettiklerini anlatıyor. Öyle ki bu kuşlar o kuş evlerinin içinde rahatça nefes alabilecek ve hareket edebilecekler. Şimdi sen bir yandan kardeşini katledebilip, gözünü kırpmadan insan öldürebiliyorken diğer yandan da bir kuşun elini kolunu nereye nasıl koyduğunu düşünüyorsan, ben burada 'fiziksel' ve 'kırılğan' arasındaki farka odaklanırım. Kabalık, sertlik ve kırılğanlık, narinlik bizim kültürümüze el ele yerleşmiş kavramlar. Osmanlı'daki o ince düşünceli, kuşları düşünen tutumları zalim oldukları gerçeğini değiştirmiyor. Kitap ne kadar tarihimizde canlıya saygının ifadesini dile getirmeye çalışsa da günümüzde canlıya saygı diye bir şey yok. Bence sadece kabalık kaldı ve cehaletten doğan bir terbiyesizlik, devam ediyor.

Ben *Kuş Evi* serisinde, kabalık-zerafet karşıtlığını ince bir şekilde ortaya koymaya çalıştım, hâlâ da işlerimde kendimi en zarif nasıl yansıttırım meselesini sorgulayan süreçteyim. *Kuş evi* serisini ceso boya (yağlı olmayan beyaz boya) ve Amerikan kahvesi (Folder's coffee) kullanarak oluşturdum. O sırada kumla yapmak aklıma gelmediği için önüme gelen ilk materyalleri kullanarak kumsal bir materyal ortaya çıkardım.

Y.K. Sergilenen diğer seri "*Evin yüzü burkuldu*", birbirine karşı

diyebileceğimiz materyalleri kullanarak, çiçek ve beton arasında nasıl bir ilişki kurdun?

E.S.: 2012 kış-bahar dönemini Avrupa Onur programı ile Roma'da geçirdim. Roma'da ve oradayken gezdiğim yerlerde; Polonya, Matera, İsviçre ve Sicilya'da çok fazla şeyden etkilendim Amerika'ya döndüğümde bunları sindirmem yaklaşık 8-9 ayımı aldı ve tezimi yaparken sergideki işleri oluşturdum. Sergideki birçok iş gibi bu da benim tez projeme ait.

"Hocalarım bana zamanında "İşlerinde –mış gibi yapma, öyle bir materyal kullan ki, kırılğanmış gibi değil kırılğan olsun, kırılğan ol, katılığı yansıtmak istiyorsan da katı ol," demişlerdi. "*Ve evin yüzü burkuldu*," bu tavsiyelerden esinlenmemle başladı. Bildiğimiz en kırılğan materyal çiçeği ve en kaba olan betonu kullandım. Bu çiçekleri betona gömdüğünde üç farklı reaksiyon ortaya çıkıyor, sen bunu gömerek öldürüyorsun, barındırıyorsun ve koruyorsun. Betonlarda yavaş yavaş ölüyor, çiçeklerin bazı yaprakları yer çekimine karşı koyamıyor. Gözlemi olan bir ölüm var ve amaç da bu. Yalın bir mesaj aslında "Canlı ölüyor ama renk kalıyor". Bir buçuk sene geçti ve betonlardaki renk hala da orada. Eskisi gibi canlı değil, ama yine de beyaz, beyaz duruyor ve mor, mor kalıyor. Baktığında çok zarif gözükken beton bloklar olarak duruyor ama benim aslında burada yaptığım çarpık bir aksiyon. Sanki kötü bir aksiyon yapmıyor gibi gözükse de gayet acımasız bir harekette bulunuyorum.

Sen alıyorsun çiçeğin üstüne beton döküyorsun, bu tam anlamıyla sindirici, bastırıcı bir eylem. Ve bastırılmanın ezilmeden farkı da sessizce yapılıyor olmasıdır. Bastırma eyleminin sessizliği gibi beton işler de sessiz, zarif ve kırılğan.

"*Ve evin yüzü burkuldu*", Metin Altınok'un bir şiirinden "*Yıkıcılar geldiler yıktılar*"ın ilk dizesidir. Aynı şekilde serginin ismi "*Unutulmuyor Ne Tuhaf*"da Metin Altınok'un "*Soneler*" isimli kitabından "Unutulmuyor ne tuhaf dünya işleri seninle bir döşekte sevişirken bile" dizesinden geliyor. Bir yandan o sevgi aşkı yaşıyorsun ama aslında hiçbir şey unutulmuyor, etrafında yaşananlar devam ediyor. Mesela eskiden her şey 3.sayfa haberi idi okurduk, geçerdik ama artık hiçbir şey 3.sayfa haberi değil. Her şey yakınında oluyor ve her an her şey olabileceğinin de farkındasın. Çok güvenli bir yerde yaşadığımızı düşünmüyorum.

Y.K.: Yaptığın işler bastırılma ve ezilme kavramlarıyla yakından bağlantılı. Bu konuya ilgin nasıl başladı, kişisel tarihinde bir yere dokunuyor mu bu hikayeler?

E.S.: Ziyaret ettiğim her yerin, işlerde ve onları nasıl yansıttığımda etkisi oldu. Yanma eyleminin tarihte olduğu gibi bu sergide de önemi var. İnsanları yakıyorlar resmen, resmen insanı yakıyor, yakabiliyor. Yakma eyleminin kokusu ve üzerinde bıraktığı iz de benim için çok önemli. Ben eve gittiğinde "Elime bulaşmış bu şey ne?" reaksiyonunu istiyorum. Polonya'ya yaptığım gezi beni çok etkiledi. Döndükten sonra gözümün gördüğüne

inanmak için portreden başka bir şey yapamadım, bu gezinin izleri sergiye de yansıyan yaklaşımı oluşturdu. Demirli işler tek başına da, bir arada da diyalog içinde bir reaksiyon veriyor ama bu kutuların benim için kişisel önemi var. Michigan’da yaşadıklarım ile ilgili. Hep başkalarının yaşadığı acıları kendininkiyle değiş tokuş eder insan, canı gerçekten yanmadığı için başkalarına ağıt yakmak kolay gelir. O dönemde evinde kaldığım insanlar tarafından enteresan bir şekilde psikolojik istismar yaşadım. Stockholm sendromu günümüzde ne kadar tecavüz edenine âşık olmak gibi algılansa da aslında öyle değil. Michigan’da aile yanında kaldığım 7 aylık dönemde yaşadığım baskı yaşadığım hayattan ve şartlarımdan utandırılmalarına, hayattan soğumama kadar vardı. 7 ay sonunda yaşadığım bu duygusal istismar, bu işlere de yansdı.

Majdanek kampı; 2 km’lik, herhangi bir rehber eşlik etmeden, kendi kendimize gezdiğimiz korkunç bir kamptı. Her yerde ölümler var ve her yer adeta ölüm kokuyor. Zamanında “Hasat Festivali” adı altında 40.000 kişiyi yakmışlar ve 2 km sonunda krematoryumların yanında bir anıt mezarın, ölümlerin külleri etrafında yürüyorsun. Arkanda da yine mezarlık önünden 2 km’lik geri dönüş yolu var. Ağırdı, çok çok ağırdı. Majdanek’ten sonra Auschwitz’e gitmeye epey korktum ve kaldırılabileceğimi düşünmedim. Fakat bir gittim ki, hayatımda ben bu kadar güzel bir yer görmedim. Sanki doğa

insanlığın ayıbını örtmek istercesine çiçek açmış, yeşillenmiş gibiydi. Tüm doğa, bütün o ağaçlar çok güzeldi. Orayı bu denli beğenebiliyor olmak da bir yandan rahatsız edici bir duygu. Bunca işkencenin yapıldığı, insanların öldürüldüğü yakıldığı bir yeri bu denli beğenmemiş olmamam gerekiyordu. Bu adlandıramadığım duygu çarpıklığını çiçekleri betona gömerek yansıtmak istedim. Oysa çok güzeller, göze güzel görünüyorlar kimse de demiyor ki, “Ne yaptın sen?”

Amerika’da benim mezun olduğum dönemde, bir adamın bodrum katında 12 sene boyunca bir iki kadını sakladığı ortaya çıktı. Üst katta ailesi 12 yıl boyunca normal hayatlarına devam etmiş, barbeküler yapmışlar. Baskı, normal zamanda her şey güllük gülistanlıkken oluyor, kimse aslında orada baskı ve zulüm yapıldığını anlamıyor. Mezun olduğum gün çadırları yaktılar. O sabah, insanların köprüyü yürüdüğü resme uyandık. Uzaktan empati kurmak kolaymış, insan gerçekten istismar edilince başkalarının acılarını sahiplenmenin ne kadar kolay olduğu görüyor. Siyah en koyu renk olarak kalmıyor artık. Rengârenk oluyorsun.

Y.K.: Geleceğe yönelik işlerinde konu ve ya çalışma biçimi olarak belirgin değişiklik olacak? İşlerini üretmeye başladığın zamandan bu yana kendinde belirgin bir değişiklik görüyor musun?

E.S.: Gelecekte konu açısından aynı kalacak ama yaklaşım olarak değiştireceğim. İşlerin arasına video giriyor, animasyon girecek ve en

önemlisi renk girdi. Şimdi 9-10 aydır üzerinde çalıştığım projelerden biri “I feared” diğeri de “we play”. Hep seri halinde çalışırım hala da öyle ama artık işlerim başı sonu belli projeler bazında ve böyle devam edecek.

Gezi sırasında belirgin bir değişim, karamsarlık vardı. Gerçekten ezilip bastırıldığımız siyah bir dönemdi ve her gün birileri ölüyordu. Atölyemin sokağında her an bir şeyler oluyordu. İş yapmak bile zorlaştı, aynı şekilde düşünmek. Bu dönem yumuşadığında, ben bir anda siyah kullanmamaya karar verdim çünkü siyahı kullanmak kolay bir kaçış yoluymuş. Ve öyle şeyler olur ki sen siyahın en koyu renk olmadığını anlarsın, Gezi olayları özellikle bunu farkettiler. Sonra her şey ve tüm atölye rengârenk oldu. Şuan ki işlerimin temaları ağır olsa da yaklaşım şeklim yalın ve yumuşak. Özellikle Gezi’den sonra ben konulara çok daha yumuşak renkli ve etkili yaklaşmayı öğrendim.

Y.K.: Senin kendi dilini oluşturmanda, kimlerin, nasıl etkisi oldu?

E.S.: Doris Salcedo ve Ai Weiwei beni çok etkiliyor. Özellikle geçen aylarda Weiwei’nin Berlin’deki retrospektifinde gördüğüm işleri, onun Çin’de yaşadığı baskıcı tutuma karşı geliştirdiği cesareti ve bunu işlerinde yansıtmaya biçimi beni çok etkiliyor. Louise Bourgeois aynı zamanda çok etkilendiğim biri. Salcedo ve Louise Bourgeois’in ortak özelliği çarpık işleri çok yumuşak ve zarif bir şekilde yapmaları ve sessizliği kendine has bir dil olarak kullanmaları. Beni

en çok etkileyen yaklaşım da bu. Doris Salcedo’nun “Sanatta sessizlik kendi başına bir dil zaten” ve Louise Bourgeois’nın “Sessizlik, kendine has bir samimiyet şeklidir,” sözleri, ikisinin sessizliğin samimiyetine karşı sahip oldukları ortak görüşü özetliyor. Bu yaklaşım, tamamen inandığım bir şey. Yansıtmak istenilenin bağırarak kendini göstermesi, surata atılan tokat gibi bariz olması ile yumuşak bir şekilde anlatılması çok farklı. Kimi zaman sözler olmadan da samimiyet kurulur ve bu kurulan yakınlık da daha anlamlı olabilir. Birine tokat atarak tepki verdiğinden karşındakinin reaksiyonu da aynı derecede sert olur, empati imkânsız olur. İçine işlemiş, içten dışa bir yaklaşımı tercih ediyorum, empatiyi ancak bu şekilde kurabiliriz.

İş olarak, MoMA’da Salcedo’nun hayvan derileri kullanarak yaptığı “Atrabiliarios” işi dünyayı değiştirdi. Bu etkilenmeyi de uzaktan, o işin yanına gitmeden anlamıyorsun. Her şey detaylarında gizli. Her zaman bu detaylardan, kafamdakini yansıtmak parçaları topluyorum, malzeme topluyorum. Anlatmak istediğimi nasıl daha iyi yansıtırım, hangi biçimde daha iyi olur, bunu arıyorum.

(*) 2 Temmuz 1993’teki Sivas katliamından ağır yaralı çıktığı halde, 9 Temmuz 1993’te komada iken hayata veda eden usta şair Metin Altıok’un ‘Soneler’ kitabında yer alan, ‘Bu Kekre Dünyada’ isimli şiirinden.